

жават да не споделят нищо от това, което са видели и преживели по време на престоя си в лагера. В противен случай ще бъдат убити. И вероятно не е смъртното наказание, което ги плаши, а ужасните спомени за нещата, които са преживели.“

2.4. „Вражеската“ младеж и изключените студенти

В концлагера „Белене“ са въдворени и стотици млади хора, някои от тях дори непълнолетни. Особено характерен е периодът в края на 50-те години, когато комунистическият режим провежда акции срещу т.нар. хулигани в големите градове в страната. От архивни документи на ДС се разбира, че само от София през февруари 1958 г. в „Белене“ са въдворени над 160 младежи. Тогава в столицата са извършени масови арести на младежи. Поводът е приетото от ЦК на БКП решение за борба с хулиганите на 21 януари 1958 г., предложено лично от първия секретар на БКП Тодор Живков⁷⁰. С него е наредено МВР–ДС да въдвори на принудителен труд „отявлените и вредните за обществения ред и спокойствието хулигани, крадци-рецидивисти и други разложени елементи“.

Операцията, проведена като „мероприятие Мълния“, е ръководена от заместник-министъра на вътрешните работи Мирчо Спасов, една от най-зловещите фигури в БКП и дясна ръка на Живков в МВР и Държавна сигурност. Към 10 февруари 1958 г. задържаните при акцията са 1328 души. 180 са освободени – една трета от тях са деца на партийния и интелектуалния елит, задържани за „хулиганско“ облекло, както и болни или младежи инвалиди⁷¹. В „Белене“ попадат и 167 непълнолетни младежи, като най-малкият от тях е едва 12-годишен. Сред непълнолетните 34 са и момичета. Значителна част от изпратените в концлагера „хулигани“ нямат нито криминални, нито „вражески“ прояви. „Вината“ им е, че не спазват ограниченията, наложени от комунистическия режим върху свободното пътуване, дрехите, с които се обличат, слушането на западна музика⁷².

⁷⁰ Христов, Христо. Строго секретно от особена важност: Посрещането на „хулиганите“ в ТВО „Белене“. Източник: desebg.com, 9 януари 2016.

⁷¹ В ТВО „Белене“ е концлагерист Асен Траянов, който страда от детски паралич, син на известния български поет, философ и литературен критик Теодор Траянов, зверски убит в подземията на Държавна сигурност през 1945 г. За Теодор Траянов виж по-подробно в: Лилков, Вили, Христов, Христо. Бивши хора. Сиела, 2017.

⁷² Малко известен е фактът, че през 1958 г. е създаден концлагер в с. Люти дол, Врачанско, за децата и внуците на врагове на народната власт по модела на подобни концлагери

Бойчо Огнянов

Много ученици попадат в „Белене“ заради това, че разпространяват анонимни материали или пишат анонимни послания срещу властта на публични места. Един от тях е Бойчо Огнянов (1930–2008), роден през 1930 г. в с. Хераково, Софийска област. През учебната 1944–1945 г. се записва в РМС, но не след дълго е отблъснат от репресивния характер на народната власт. Симпатизира на земеделците, а обесването на лидера на политическата опозиция Никола Петков през 1947 г., по думите му, „ме търкулна по по-нататъшния трънлив път“. През 1948 г. учи във фабричното училище на завод „Сталин“ (впоследствие „Стомана“) в Перник. Там на стената в тоалетната пише анонимни заплахи срещу лидера на БКП Георги Димитров. Разкрит е и е арестуван. Подложен е на побоища и изтезания в ДС, откъдето за кратко е освободен, но отново е арестуван като „кулашки син“.

Отказва да подпише декларация за сътрудничество и е въдворен в концлагера „Ножарево“, Силистренско, където се оказва най-младият лагерист, ненавършил още пълнолетие. Прехвърлен е в концлагера „Заград“, а през 1949 г., вече 18-годишен, е въдворен в концлагера „Белене“. По това време тежи само 48 килограма. След освобождаването му от лагера не му е позволено да работи и се препитава, като пренася въглища и дърва в столицата. Три години служи в казармата. След това отново не му дават работа и се принуждава да отиде в мини „Горубсо“ в Мадан, където го заварва краят на комунистическия режим през 1989 г.⁷³

Иван Сираков

В концлагера „Белене“ още през лятото на 1949 г. е въдворен 21-годишният Иван Василев Сираков, син на малко известния днес български индустриалец Васил Сираков, един от най-добрите български графици за времето си и основател на единствената фабрика на Балканския полуостров за печатарски букви в Горна баня (1923).

Иван Сираков е роден през 1928 г. в София, но е с габровски корени. Неговият дядо Поню Гатев Сираков е занаятчия в Габрово, който участва

в Съветския съюз. Младите концлагеристи строят пътя от Мездра до Скравена през труднопроходимата Лютидолска клисура. Концлагерът съществува до 1960 г. Виж повече в книгата: Попов, Атанас. Какво ли не видях и преживях. УИ „Св. Климент Охридски“, 2018.

⁷³ Огнянов, Бойчо. А бях само на 17 години. Шрапнел, преизд. от Изток-Запад, 2013.

като опгълченец в боевете на връх Шипка⁷⁴. През 1947 г. национализацията съсипе семейството. В своите спомени Иван Сираков описва този акт на комунистическия режим:

„Вече бях класовият враг. Син на капиталист. Естествено във всички институции се гледаше на мен като човек второ качество. Дойде национализацията – 1947 г. В дома ни нахълтаха отново отряди от личности, които съм виждал само в кошмарни филми и сънища. Взеха ни всичко. Всички недвижими или движими вещи били те към фабриката или частни. Взеха ни дори домашните принадлежности. Баща ми го оставиха с 11 лева, които той държеше като талисман с надеждата, че някой ден ще възтържествува отново правдата и свободата.“⁷⁵

Като ученик в търговската гимназия в София Иван Сираков, малко преди да си получи дипломата, е арестуван през юни 1948 г. заедно с още четирима свои съученици на пл. „Света Неделя“ в столицата, когато „Държавна сигурност“ набираше роби за концентрационните лагери⁷⁶. Три месеца е инквизиран от ДС в 5-и участък на ул. „Марин Дринов“ № 5 и държан без храна. През септември 1948 г. е въдворен в концлагера „Куциян“ – открит рудник край Перник, където е „посрещнат“ с побой. Вкаран е в помещение, в което „в ъглите стояха някакви подобия на хора, запретнали ръкави и изпробваха своите боксови способности върху докараните – класовите врагове“⁷⁷. Той е удря и ритан „като че ли не си жив човек, а някакъв чувал за тренировки“. След известен престой в „Куциян“ е изпратен в лагера край с. Николаево, Казанлъшко, където лагеристите работят в мина. През пролетта на 1949 г. е натоварен във вагони с други лагеристи и са откарани в следващия концлагер – „Богданов дол“. След няколко седмици по-младите лагеристи, сред които е и той, са натоварени в конски вагони и откарани в новия лагер на остров Персин – „Белене“. „Бяхме една от първите групи, докарани в лагера, оставиха ни на една гола земя без помещения за спане. Започнахме да строим колиби от клони.

⁷⁴ Писмо на Иван Сираков до редакцията на списание „Бъдеще“ с главен редактор Ценко Барев, Париж, относно: Подготвяне на книга „История на концентрационните лагери и затвори в България 1944–1974“, 30 януари 1975 г. – В: Личен архив на Иван Сираков, предоставен на журналиста Христо Христов.

⁷⁵ Пак там.

⁷⁶ Пак там.

⁷⁷ Пак там.

Управителят ни посрещна с думите, че на нас се възлага основаването на този лагер и не трябва да жалим сили да построим едно земеделско стопанство от модерен тип“, спомня си той⁷⁸.

Сираков е освободен от концлагера „Белене“ на 9 септември 1949 г. През 1968 г. е изселен от МВР – ДС завинаги в Бяла, Русенско. Оттам през 1974 г. успява да избяга в Австрия. Осъден е задочно на осем години затвор по обвинение, че е напуснал НРБ незаконно „с цел да се постави в услуга на чужда държава“ (през 1991 г. присъдата е отменена като незаконосъобразна от Върховния съд).

Благодарение на своята предприемчивост, работоспособност и честност Иван Сираков развива успешен бизнес, като основава фабрика за фина механика и производство на секретни ключове и други подобни артикули, върху които са инкрустирани кристали на Сваровски. Държавна сигурност го следи и разработва до 1987 г. под псевдонима „Авантюрист“. „Сираков е настроен вражески против нашата страна, поддържа връзка с много бегълци във Виена, писал е клеветнически материали за вражеския емигрантски печат“⁷⁹, е посочено в документ на ДС от 1987 г. Иван Сираков обаче никога не забравя родината си. След падането на комунизма се връща в България.

Дечко Драгиев

Много студенти също са въдворявани през годините в лагера на остров Персин. Сред тях е Дечко Драгиев (1924–2013). Той е роден в Казанлък и произхожда от фамилия на бивши хора. В рода му има потомствени търговци и големи обществени личности. Дядо му е съратник на Стефан Стамболов, дългогодишен кмет на Казанлък и народен представител три мандата преди 9 септември 1944 г. Дечко Драгиев завършва прогимназия в родния си град, а след това учи в Американския колеж в София, където проявява афинитет към езиците. Военната служба отслужва в 8-и артилерийски полк в Чирпан. През 1946 г., когато се уволнява, Отечественният фронт отказва да му издаде необходимата бележка, за да постъпи в университета. Причината е прозаична за този период – той е син на капиталист и американски „агент“, като възпитаник на едноименния колеж.

⁷⁸ Пак там.

⁷⁹ Строго секретно предложение относно: Приключване на работата по ДОП „Авантюрист“ и предаване на материалите по делото в секция 03 ДС (архив) на Окръжно управление на МВР–ДС – Русе, 29 септември 1987 г. – В: Личен архив на Иван Сираков от досието му в ДС, съхранявано в Комисията по досиетата.

През следващата 1947 г. успява да се запише във Филологическия факултет на Софийския университет, след като изискването за бележки отпада. Седмица преди да положи последния държавен изпит, Дечко Драгиев е арестуван и хвърлен в килиите на ул. „Московска“ 5, където ДС поддържа следствен арест. Включен е като подсъдим по втория колежански процес и е осъден на 12 г. и 6 м. затвор и 14 г. лишаване от права. Две години престоява в Шуменския затвор, 2 г. в наказателното отделение на Пазарджишкия затвор, 4 г. в лагера „Белене“ и 3 г. на откритата кариера край с. Самоводене, Великотърновско.

След освобождаването му през 1962 г. живее в Казанлък, преследван, уволняван от работа, без право да напуска града. Съпругата му Невена Драгиева, която работи като учителка в Казанлък, е привиквана от ДС с предложение да се разведе с него, като в замяна на това ще я издигнат в кариерата. Тя категорично отказва.

След краха на комунистическата система през 1989 г. Дечко Драгиев е избран за председател на Съюза на еврофедералистите в България, основател е и председател на Гражданската академия по европеистика. Член е на ръководството на Съюза на репресираните и главен редактор на издавания от Съюза вестник „Персин“. Дечко Драгиев оставя изключително ценни спомени за преживяното по време на комунизма, включително и за лагера „Белене“, но скромният му характер не позволява те да бъдат издадени приживе. Те са отпечатани едва след неговата кончина от съпругата му Невена Драгиева⁸⁰.

2.4.1. Свидетелство на свещеник Александър Лашков за баща му Димитър Лашков⁸¹

Баща ми, Димитър Лашков, не говореше за Белене – изобщо не го споменаваше. Сега си давам сметка, че е трябвало да проявя по-голямо съчувствие и интерес, да го разпитам какво е преживял, как е понесъл тези удари – съдебния процес, национализацията, а после и каторгата. Това е моят грях към него, а също и това, че поради внезапната му смърт, така и не успях да му кажа какъв мъжествен пример е бил за мен и колко много го обичам! Дано ми е простил. Но за машини и автобуси много сме говорили,

⁸⁰ Драгиев, Дечко. Жаравата на спомените. Работилница за книжнина „Васил Станислав“, 2014, 303 с.

⁸¹ Свидетелството е представено специално за настоящата книга от свещеник Александър Лашков, който служи в черквата „Света Троица“, бул. „Константин Величков“, район Илинден, София.